

conditionis existentibus, ut ea omnia et singula superius expressa in omnibus punctis, clausulis et articulis observent et manuteneant, quemadmodum sunt decreta et constituta sub poenis supra expressis. Et pro gratia nostra aliter non facturi. Datum Piotrkouiae^{cp} in conventionione generali, feria quinta ante dominicam Invocavit, anno Domini millesimo quingentesimo tricesimo octavo [7 III 1538], regni vero nostri anno ^{ca}tricesimo secundo^{ca}. Ad mandatum Sacrae ^{ca}Regiae Maiestatis^{ca} proprium.

III. ^aCONSTITUTIONES PER SACRAM REGIAM MAIESTATEM IN CONVENTIONE GENERALI PETRICOVIIENSI PRO DUCATU MASOVIAE FACTAE^a

Sigismundus, Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae ac Mazoviae etc. dominus et heres, manifestum facimus per praesentes, quod summis precibus consiliariorum nostrorum ac nuntiorum nobilitatis ducatus seu palatinatus Mazoviae permoti, ac promptis eorundem erga nos ac rempublicam regni nostri obsequiis acclinati, quo eosdem consiliarios ac reliquos omnes proceres, barones ac nobiles eiusdem palatinatus incolas et eorum posteros ad serviendum nobis et successoribus nostris propensiores et alacriores reddamus, eorum libertati infrascriptis constitutionibus et donationibus nostris consulere et providere dignitati sumus, ac per praesentes pro nostra regia benignitate ac munificentia ita constituimus et ordinamus.

[1]. De pontium et aggerum structura.

Inprimis eosdem nobiles incolas ducatus Mazoviae a pontalium atque aggerum structura seu publicarum viarum reparatione ubilibet in praefato ducatu absolvimus et liberamus, etiam eos, qui iure veteri videbantur ad huiusmodi onera esse astricti, praeter pontem in flumine Gacz, in terra et districtu Lomzensi et stratam per paludes eidem flumini adiacentes, quem pontem et stratam certi nobiles vicini, ut eis, quotiens opus fuerit, commodior transitus per dictos paludes pateat, ad aedificandum et reparandum sese ultro summiserunt; eos ipsos ita relinquimus, ut quemadmodum laborem ad dictum pontem et stratam impendere non gravantur, ita per haec transitum cum suis subditis sine ulla solutione liberum habeant.

[2]. De mellicidiis.

Mellificia etiam, quae illustres olim domini duces praedecessores nostri terram illam, ut frequentior incolis, nobilibus praesertim viris, efficiatur, distribuentes, pro se et thesauro suo ducali in fundis nobilibus locatis atque perpetuo donatis reservabant, quamvis iure optimo ad nos pertineant, et hactenus nobis proventus inde reddebantur, quia tamen nobilitas variis molestiis per mellicidas nostros per fundos eorum hereditarios discurrentes se affici querebantur, proinde nos pro nostra regia munificentia praefatos nobiles subditos nostros hac molestia liberandos duximus, et per praesentes liberamus, ita, ut deinceps mellicidis nostris in fundis nobilitati donatis mel colligere non liceat; ita tamen, quod praefati nobiles cum mellicidis pro labore eorum component, hoc excepto, quod si aliqui nobiles mellicidae fiant, et apisteria seu mellicidia in nemoribus et fundis nostris regiis habeant, illi nihilominus de huiusmodi mellificiis, quae in fundis et nemoribus nostris exercent atque obtinent, more veteri respondere et debitas dacias nobis reddere tenebuntur, secus de fundis propriis hereditariis.

[3]. De commensurationibus.

Saepe etiam nobilitas ducatus Mazoviae conquerebatur, se nimio plus gravari commensurationibus bonorum atque fundorum suorum hereditariorum, et ideo nos constituimus et ordinamus imposterum, ut quotienscunque aliquis nobilium ostenderit et docuerit, bona sua, quae ad certum numerum mansorum habeat, certis limitibus circumscripta et limitata esse, et limites illos per commissarios nostros vel praedecessorum nostrorum, illustrium olim dominorum ducum, legitime factos, aut scriptura, aut aliquo alio authentico testimonio docuerit, vel si signa limitum vetustiora sint, quam ut memoria hominum doceri posset, qua auctoritate facta sint, et scriptura de illis nulla extaret, signa tamen illa per officium et commissarios nostros ad haec delegandos vera signa metalia esse recognoscerentur decernimus: ut amplius fundus ille sic limitatus commensurari non debeat, etiam si bonis nostris regalibus immediate adiaceat, alioquin, si limites illos auctoritate

^{cp} Petricoviae VL. ^{ca-ca} trigesimo secundo MK₂; 32 VL. ^{ca-ca} Maiestatis Regiae MK₂.

^{a-a} Tytuł *zaczernięty* został z VL, t. I, s. 536. W MRPS, cz. IV, vol. 3, nr 19045, s. 83 tytuł tego aktu brzmi: Constitutiones ducatus Masoviae, editae in conventu generali Petricoviensi.

nostra aut praedecessorum nostrorum factos non probaverit, etiam si funus alterius nobilis vel etiam plures fundi inter fundum et hereditatem aliter, quam auctoritate nostra vel praedecessorum nostrorum, ut praemissum est, limitatam et bona nostra regalia medii sint, et domini seu possessores fundorum, qui in medio fiunt, quererentur, aliquid sibi deesse, quod in privilegiis haberent, extunc nos non tenebimur eis supplere de nostro, nisi prius commensurato fundo, seu hereditate superiore etiam limitibus circumscripta, dummodo limites illi non ex auctoritate nostra aut praedecessorum nostrorum facti fuerint, prout supra expressum est.

[4]. De damnis in fluminibus navigantium.

Eveniebat etiam, ut nobiles in praefato ducatu nostro Mazoviae incolae, domini fluviorum navigabilium pro qualicunque iniuria et damno per navigantes accepto ad curiam nostram trahebantur, magno eorum incommodo, eapropter statuimus ut deinceps, quodocunque aliquis navigantium per flumina damnum aut iniuriam a possessore fluminis seu culpa eius se accepisse praetenderit, non alibi, quam coram capitaneo loci, in quo damnum accepisse se dixerit, huiusmodi damna et iniurias repetere debet. Secus de teloneis, nam si quis ex possessoribus fluminis sine iure teloneum exigere non vereretur, vel etiam iure sibi debitum aliter, quam aequum sit, exigeret, pro huiusmodi exactione indebita teloneorum iudicium nobis reservamus.

[5]. De foralibus.

Decernimus etiam, ut in omnibus oppidis et civitatibus nostris in eodem ducatu existentibus foralia non aliter quam iuxta constitutiones et statuta eiusdem ducatus Mazoviae per capitaneos et procuratores nostros exigantur, alioquin si capitaneus vel procurator plus, quam in constitutionibus et statutis continentur, exegisse coram palatino Mazoviae convictus fuerit, in poena decem sexagenarum condemnari debet.

[6]. De teloneis.

Et quia nobilitatem praefatam ducatus Mazoviae nihilo segniorem ad benemerendum de nobis ac de republica regni nostri consideramus, volumus et decernimus, ut a teloneorum solutione eadem libertate gaudeat, qua reliqua omnis nobilitas regni nostri gaudet, ita videlicet, ut nobilitas ipsa ducatus Mazoviae cum rebus suis proprii laboris, ubicunque per regnum nostrum transierit, ab omni solutione teloneorum, tam terrestrium, quam aquaticorum, pontalium et aggeralium libera sit, quemadmodum nobilitas regni libera est, et quotiescunque aliquis ex dicta nobilitate ad aliquod tale per quempiam compelleretur solvendum, similis actio contra oppressorem ei competet, qualis competit nobili Regni Poloniae iuxta ordinationem et constitutionem in praesenti conventu in Regno nostro Poloniae factam¹; quam ordinationem et constitutionem in ducatum Mazoviae et incolis eius in toto extendi volumus, hoc adiecto, quia in locis teloneorum nostrorum aquaticorum ministri teloneatorum ad naves seu struges decurrentes, nescitur quid salarii exigere solent, quod ipsi *Syazne* vocant, quod ne deinceps fiat, praesenti nostra constitutione omnino abrogamus, secus facere praesumentes poenae in constitutione regni contra iniquos teloneatores institutae² subicien[do].

Et praeterea gravari se querebantur incolae eiusdem ducatus, quod in teloneo nostro Wladislavien[si] non ad quantitatem frumenti in navem seu scapham et struges impositi, et rerum aliarum, a quibus teloneum debetur, et quae numerari facile nequeunt, sed ad aestimationem navis exigunt teloneum, cum non semper navis pro sua capacitate impleri potest. Et ideo volumus, ut deinceps non ad navis aestimationem seu taxam teloneum exigatur, sed dominus frumenti seu procurator illius, a quo teloneum debetur, iurare debet: quantum frumenti vel rerum aliarum navi aut strugibus contentarum domi imposuerit; et quantum iuraverit, tantum telonei nomine et non amplius solvere tenebitur.

[7]. De assessore ex ducatu Mazoviae adiungendo.

Et ne constitutionibus et consuetudinibus ducatus praefati nostri Mazoviae in aliquo derogetur in conventibus praecipue generalibus regni nostri, ubi causae per appellationes ad iudicium nostrum devolvi solent, pollicemur, quod ad iudices, quos iudicandis causis in conventu regni

¹ Por. wyżej, konstytucje tego samego sejmu, II, pkt 1.

² Por. wyżej, nr XXXII, I, pkt 4 — *sejm walny piotrkowski 1523 r.*: Contra theloneatores thelonea et foralia a nobilitate et eius subditis ultra debitum exigentes.

deputaverimus, unum aut duos ex consiliariis nostris aut officialibus ducatus illius adiungemus iudices, qui constitutionum et consuetudinum ducatus periti fuerint.

[8]. De pretiis rebus imponendis.

Et ne nobilitas atque reliqui coloni ipsius ducatus Mazoviae rerum utensibilium nimia caristia graventur, volumus, ut palatinus loci illius aestimationem et pretium seu taxam omnium rerum talium, quas usus communis exigit, in omnibus locis sui palatinatus constituat et ordinet, iuxta constitutionem in conventu regni factam³, quam etiam in toto ad ducatum Mazoviae transferimus et extendi volumus.

[9]. De superintendente.

Quamvis non intelligamus, unde querela orta sit a praefata nobilitate, quasi gravarentur quodam magistratu superintendentis nostri, quem nos nunquam illis se misisse meminimus, qui praesertim negotiis nobilitatis intenderet, aut se eisdem immisceret nihilominus tamen nos, pro nostra ingenita clementia huiusmodi metu praedictam nobilitatem liberantes, pollicemur, quod nullum alium magistratum superiorem praeter palatinum et vicesgerentem nostrum eidem nobilitati imponemus, hoc tamen excepto: quod si aliquando necessitas fisci nostri aut negotia procuratorum bonorum nostrorum regionum vel subditorum nostrorum plebeiorum exigunt, non praecludimus nobis ad haec conficienda potestatem, commissarium unum vel plures illic mittendi, quotiens opus fuerit.

[10]. De inquisitoribus salis exotici seu alieni.

Queritur etiam praefata nobilitas, quod inquisitores salis exotici seu peregrini nimio plus eos et subditos eorum gravent, scrutantes in domibus et cistis atque omnem suppellectilem domesticam discutientes, ideo nos volumus, ut deinceps huiusmodi inquisitores salis non fiant. Verum ne per huiusmodi exotici salis usum fiscus noster aliquod detrimentum capiat, constituimus et ordinamus, ut capitanei nostri et praefecti locorum, praesertim Prussiae finitimorum, curent et diligenter custodiant, ne quispiam huiusmodi sal exoticum in praefatum ducatum invehere, divendere et propinare audeat, et quicumque compertus fuerit, tale sal extraneum qui inveheret aut illud venderet et propinaret vel etiam illo publice uteretur, et fuerit deprehensus, sal huiusmodi compertum citra domorum scrutationem, quae fieri non debet, recipi debet et in aquam demergi, ne postea alicuius usus fieri possit, et ille, qui invexerit vel vendiderit, aut publice eodem sale usus fuerit, poena quattuordecim marcarum puniri debet.

[11]. De *poradlne* solvendo.

Supplicatum etiam nobis est a praefata nobilitate, ut census nostrum regium, qui *poradlne* dicitur, non ad alium laneorum numerum solvant quam contributio publica solvi solet, sed cum iuribus regni ac etiam privilegio nobilitati Mazoviae concessio cautum sit, ut de quolibet laneo possesso *poradlne* per duos grossos solvatur et omnium nobilium subditi hic in regno ad eum modum ita solvere sint soliti, aequum est, ut in palatinatu quoque Mazoviae similiter servetur et solvatur.

[12]. De privilegiis terrae Visnensis.

Finaliter nobilitas terrae Visnensis quaesita est a nobis, nescitur in qua parte privilegiis eorum derogari, quapropter nos, quemadmodum omnibus subditis nostris, ita et ipsis Visnen[sibus] omnia iura et privilegia iusta et legitima conservare volumus, quatenus id nobis per libertatem publicam et citra Maiestatis nostrae Regiae offensam licebit.

Datum Piotrkoviae in conventionem generali feria V ante dominicam Invocavit proxima anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo octavo [7 III 1538], regni vero nostri anno trigesimo secundo.

³ Por. wyżej, konstytucje niniejszego sejmu, II, pkt 9: De palatinorum, vicepalatinorum ac civium negligentia super taxatione rerum.